

Ez a pszichofiziológia-válogatás nem könnyű olvasmány. A benne használt tudományos terminus technicusok egy része ismert ugyan az érdeklődő (zömmel: szakember érdeklődő) olvasó előtt, egy másik részét viszont olvasás közben kell elsajátítania.

Épp e tulajdonsága folytán tölti be jól szerepét a válogatás és ezért helyes, hogy a pszichofiziológia sok más fejezete — például a személyiségvizsgálatok neuropszichológiája, a teljes percepció problémákör, az emóciós problematika, az intelligencia pszichofiziológiája, stb. — nem került be a kötetbe és nem nyomta agyon az egyébként is súlyos mondanivalókat hordozó válogatást. Néhány szerzőtől szívesen olvastunk volna a választott fejezetekben tanulmányokat (pl. THORNDIKE, SHERRINGTON, DEESE, MILLER és C. T. MORGANTól, és bár munkásságuk periférikus is a válogatás szempontjából, ORBELI és SELYE is szerepelhetett volna a kötetben.) De az önmérséklet nemcsak a válogatóra — az olvasóra is kötelező; különösen, ha maga is ismeri a válogatásokkal együttjáró szükségyszerű (terjedelmi, külföldi szerzői honoráriumokkal összefüggő) kompromisszumok világát.

Ami feltétlenül szükséges volna (évés közben jön meg az étvágy!) — a pszichofiziológia itt e könyvben nem szereplő fejezeteiből készítendő további válogatás és egy „applied basic book” e tudományág erősen a pedagógiai területre vonatkozó megállapításairól. Ezen utóbbi már kifejezetten a szakpedagógusok számára készülhetne! Talán nem elérhetetlen egyik kívánság sem tudományos könyvkiadásunk fellendülésének ezen szerencsés időszakában.

VÖRÖS LÁSZLÓ

KOKAS KLÁRA: KÉPESSÉGFEJLESZTÉS ZENEI NEVELÉSEL

Budapest, 1972. Zeneműkiadó Vállalat. 116. o.

Az ISME (Nemzetközi Zenepedagógiai Társaság) 1964-ben hazánkban tartotta meg ülését. Akkor kezdett a világ felfigyelni a magyar zenei nevelés eredményeire. Ott hangzott el KOKAS Klára érdekes hozzászólása, amelyben 1963-ban végzett, első szombathelyi felméréseiről számolt be. KODÁLY Zoltán aznap este a rádióban erről mint a konferencia legérdekesebb mozzanatáról nyilatkozott. Különös jelentőséget tulajdonított annak, hogy a gyakorlatban akkor már jól bevált énektanítási módszer általános nevelő hatását tudományos vizsgálódások is bizonyítsák.

Az azóta eltelt időszakban a kutatók többféle oldaláról közelítették meg a témát; általános zenepszichológiai, társadalomtudományi szempontból tanulmányozták a zene hatását, a zeneileg kiműveltebb egyén sajátos vonásait, általános műveltségét, beilleszkedését a társadalomba. KOKAS Klára könyvében mint énektanár-pszichológus arra keres választ, hogyan hat a zenei nevelés a gyermek egyéb képességeinek fejlődésére? Három—hétéves gyermekeket figyelt meg és hasonlított össze abból a szempontból, kimutatható-e vajon valamilyen különbség a heti két énekórával és a mindennapos énektanítással fejlesztett gyerekek személyiségvonásai között? Az egy területre irányított kérdés és az adott életkori határok módot adnak arra, hogy a vizsgálat során kapott adatokat sokoldalúan dolgozza fel.

A szerző a könyv első részében a külföldi és a hazai szakirodalom alapján általános elveket taglal. Ennek az a különös értéke, hogy a zenepedagógia és a pszichológia együttes szemszögéből világosan fogalmazza meg a gondolatokat. Elsőként veti fel a transzfer fogalmának és a transzferhatás okainak problémáját a zenei neveléssel kapcsolatban. A kodályi útmutatások lényeges vonásait emeli ki, és beilleszti azokat a pszichológiai gondolkodásrendszerbe.

A „Koncepció, cél és eszközzrendszer” című fejezetben a gyermek fejlődését a születéstől az ifjúkorig a zenei nevelés egységes ívében mutatja be. Az énektanítás gyakorlatának keretében áttekinti az óvodás és kisiskoláskor zenei és általános személyiségvonásainak fejlődését. Vállalkozik arra a nehéz feladatra, hogy a magyar zenei nevelés módszereinek pszichológiai alapelvét megfogalmazza. Néhány érdekes témát csak röviden érint, például a más nevelési területekkel — az ábrázolással és a matematikával — keresett kapcsolat problematikáját, pedig szívesen olvastunk volna erről a komplex hatásról bővebb és átfogóbb összefoglalást. A gyakorlat - kiindulású ismeretszerzésnek a modern nevelés minden szakterületén nagy a jelentősége; a problémamegoldás, a felfedezés, az ismeretlennel való ismerkedés öröme oktatási és emberformálási szempontból egyaránt fontos.

A szerző a tanulmány második felében az 1963—1969 között folytatott érdekes vizsgálatairól számol be. Felméréseit két vidéki, egy fővárosi óvodában, három nevelőotthon óvodás és első osztályos csoportjaiban, három vidéki és három pesti iskola énekes és kontroll osztályaiban végezte. A kutatás antropometriai mérésekkel indult, majd különféle mozgásvizsgálatokra került sor. A szerző kísérleteit a megfigyelőképesség fejlődésére is kiterjesztette: kicsiknél ritmus-hangszin-, formá-, kép-megfigyelési gyakorlatokkal, iskolásoknál pedig számtan és helyesírás

feladatokkal. E vizsgálatok során kitűnő antropológus, testnevelő és pszichológus szakemberekkel dolgozott együtt.

KOKAS Klára nehéz és hiánypótló munkára vállalkozott. Kísérleteinek témája új, a meglévő tesztszerek csak részben vehette alapul, magának kellett kidolgoznia a célnak megfelelő metodikát. Nemcsak a vizsgáló eljárások, a mérési módszerek, hanem a jelölési mód kialakítása is újszerű feladatot jelentett számára.

Az egyes vizsgálatok lebonyolítási és értékelési módja igen változatos: találkozunk a hibapont egy főre eső átlagának kiszámításával, a pontozás százalékos meghatározásával, grafikonos és oszlopdiagrammal történő ábrázolással, az elérhető maximális pontszámhoz viszonyított százalékos jelöléssel és matematikai statisztikai számításokkal is. A szerző vizsgálatait nehéz körülmények között, az adott lehetőségekhez alkalmazkodva, az intézmények vezetőinek érdeklődése és támogatása alapján folytatta. Az önként vállalt kutatómunkába hallatlan energiát fektetett, a nehézségeken lelkesedése segítette át. A felmérések mennyiségi bizonyító erejét és a hosszúlejárátú ellenőrzés lehetőségét számtalan rajta kívül álló ok korlátozta, például a nevelőotthonok változó gyerekanyag a (3 év alatt a létszám 40%-a cserélődött ki) vagy a különböző pedagógusok eltérő egyéni nevelőhatása.

Az összefoglalóban a szerző szerényen megjegyzi, hogy a vizsgált csoportok kis száma nem nyújthat elegendő alapot az eredmények általánosítására. Ez tény, mégis, a mérési adatokat elemezve úgy találjuk, hogy a bemutatott összehasonlítások egy régi tudományág — a zenepszichológia — új szemléletű vizsgálódásainak kezdetét jelentik. A könyv egyaránt hasznos tanulmány övönöknek, tanítóknak, énektanároknak, gondolatébresztő a tudományos kutatók, az oktatás- és nevelésselélmélet szakemberei számára.

FORRAI KATALIN

M. L. KELLMER PRINGLE: DEPRIVATION AND EDUCATION

Megfosztottság és nevelés

London, 1971. Longman Group Limited. 324 o.

A szerkesztő, M. L. KELLMER PRINGLE, a londoni *National Bureau for Cooperation in Child Care* igazgatója ebben a tanulmánykötetben saját kutatásait és mások, korábban már egyéb tudományos közleményekben megjelent cikkeit gyűjtötte össze.

A *megfosztottság* fogalmát három vonatkozásban használja a szerző:

a) ha az a gyermek, aki nevelőintézetben él, hosszabb vagy rövidebb ideig megfosztott a normális családi élettől;

b) ha a gyermeket szülei — főleg az anyja — nem szeretik, visszautasítják, el kell viselnie az érzelmi megfosztottságot;

c) ha a gyermek olyan családban nő fel, amely kulturálisan rendkívül elmaradott, környezeti hatásoktól lesz hátrányos helyzetű.

A könyv két részre tagolható, s e két részen belül több alfejezetben tárgyalja a megfosztottság következtében valamilyen módon elmaradott gyermekekkel végzett vizsgálatokat, eredményeket.

Az első fejezetben a szerkesztő a könyv céljait és rendszerét írja le.

Az első rész (2—7. fejezet) olyan összefüggő tanulmányokból áll, melyek főként *nevelőintézetekben élő gyermekek fejlődésével* kapcsolatosak. Például átfogó vizsgálatokat végeztek 8, 11 és 14 éves, nevelőintézetekben élő gyermekek fejlődésére és teljesítményére vonatkozóan és — ahol lehetséges volt — összehasonlították ezeket a családi környezetben élő gyermekek képességeivel és eredményeivel (2—3. fejezet). Jelentős elmaradottságot tapasztaltak mindhárom korosztályban, fiúknál és lányoknál egyaránt a *nyelvi fejlődés* terén.

A kapcsolatot a nyelvi fejlődés és érzelmi rendezetlenség között két csoporton keresztül intenzíven tanulmányozták. Mindkét csoportban olyan gyerekek voltak, akik korán elszakadtak anyjuktól és életük nagy részét nevelőintézetekben töltötték. Az egyik csoportba tartozó gyerekeknek azonban lehetőségük volt valamely, nem vérrokon felnőttel érzelmi kapcsolat kialakítására. A kísérlet eredménye szerint egy stabil, hosszabb ideig tartó emocionális kontaktus valamely külső, nem családbeli felnőttel csökkenti a gyermek rendezetlenségére való fogékonyságát, érzékenységét (4. fejezet).

E megállapítás alátámasztására egy másik vizsgálatot is elvégeztek. Egy nagy gyermekotthonban megkérdezték azokat a nevelőket, akik egy-egy 10—14 fős csoportért voltak felelősek; hogy különítsék el a stabilabb és könnyen kezelhető gyermekeket a legproblematicusabbaktól. Részletes információkat kértek arra vonatkozóan is, hogy milyen gyakori és rendszeres kapcsó-